

Кролевецький Кирило Ігорович
здобувач НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України

ДО ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

Наукова доповідь присвячена дослідженню особливостей відносин між оптовими постачальниками і торговельними мережами, які виставляють низку дискримінаційних умов до постачальників. У зв'язку з цим в Україні за прикладом успішного зарубіжного досвіду необхідно прийняти нормативно-правові акти, які б завадили дискримінувати постачальників.

Ключові слова: торгові мережі, постачальники, опт, ринок оптової торгівлі.

Krolevetsky Kyrylo
*PhD candidate of the Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

TO THE ISSUE OF NECESSITY TO SETTLE THE ACTIVITY OF TRADE NETWORKS

The scientific report is devoted to the study of the peculiarities of the relationship between wholesale suppliers and retail chains, which expose a number of discriminatory conditions to suppliers. In this regard, in Ukraine, following the example of successful foreign experience, it is necessary to adopt regulations that would prevent discrimination against suppliers.

Keywords: trade networks, suppliers, wholesale, wholesale market.

Взаємодія торговельних мереж і їх постачальників, якими можуть виступати в тому числі й виробники, на ринку оптової торгівлі є яскравим прикладом координації ринкової інфраструктури у вертикальних відносинах. Процес узгодження поведінки контрагентів досить довго відбувався без зовнішнього втручання через відсутність в Україні належного правового регулювання ринку на законодавчому

рівні як ринку внутрішньої торгівлі взагалі, так і ринку оптової торгівлі зокрема. До цього критичного моменту модель функціонування ринкової інфраструктури при укладанні угод працювала завдяки компромісу, «коли сторони змушені відмовитися від максимально повної реалізації свого інтересу для того, щоб він був реалізований хоч в якійсь мірі».

Один з учасників ринку, перш за все той, хто займає залежну позицію в товаропровідних ланцюгах (в сучасній вітчизняній торгівлі вона найчастіше належить постачальникам) поступається контрагенту – торговій мережі, і погоджується на його умови.

Сьогодні, на ринку як оптової, так і роздрібною торгівлі продовольчих товарів намітилася стійка тенденція розширення впливу торгових мереж.

У торгових мереж в силу властивого їм ефекту масштабу, є можливість впливати на стан конкуренції на ринку. Як правило, поява такої мережі впливає на місцеві невеликі магазини і не рідко вони спочатку знижують ціни на товари, а потім і зовсім припиняють свою діяльність. Внаслідок цього, коло суб'єктів господарювання для збуту продукції для оптових постачальників звужується, що ставить їх в залежне становище від торгових мереж. Значна ринкова частка торгової мережі як оптового покупця на ринку ставить його в привілейоване становище в договірних відносинах з постачальниками (виробниками), що дає можливість нав'язувати постачальникам дискримінаційні та не вигідні умови договору.

До дискримінаційним умов можна віднести встановлення торговельною мережею різних умов договорів поставки для постачальників одного виду продукції (різних термінів оплати товару, різного розміру штрафних санкцій за однорідні порушення умов договору поставки, різного розміру винагороди).

А не вигідні умови можуть виражатися у забороні на укладення договорів поставки товарів з іншими торговими мережами, у вилученні у постачальників відомостей про укладені договори з іншими торговими об'єктами, у примусі до зниження ціни товару до рівня не вигідного постачальнику (виробнику), нав'язуванні умов

договору про повернення суб'єкту господарювання нереалізованої продукції, необґрунтованої затримки платежу та інші.

Крім того, до категорії недобросовісної практики щодо постачальників можна віднести також ненадання постачальнику чітких і однозначних критеріїв відбору постачальників та істотних умов договору поставки, необґрунтована відмова від розгляду комерційних пропозицій постачальників, вимога внести «вхідну» плату за право поставки тощо.

Досвід регулювання зарубіжних країн в даному питанні показує, що Австрія, Німеччина, Республіка Корея, Латвія, Італія, Японія, Франція, Словаччина, Росія, Казахстан встановили спеціальні анти-монопольні вимоги для не домінуючих суб'єктів господарювання, які здійснюють оптові закупівлі та роздрібну торговельну діяльність, і відповідальність за їх порушення.

У деяких з цих країн (Німеччина, Латвія, Японія, Республіка Корея) такі правила встановлені безпосередньо в антимонопольному законодавстві, а в інших країнах – галузевими законами, зокрема: закон «Про захист місцевих постачальників в сільських районах» (Австрія), Комерційний кодекс (Франція); закон «Про адміністративне регулювання роздрібних мереж» (Словаччина), Федеральний закон «Про основи державного регулювання торговельної діяльності в Російській Федерації» (Росія), закон «Про регулювання торговельної діяльності» (Казахстан) [1].

У багатьох з перерахованих вище країн, за винятком країн СНД, для визначення наявності факту порушення антимонопольних вимог у сфері торгівлі використовується поняття «переважне (більш вигідне) становище в торгово-договірних відносинах». При цьому, загальними критеріями «переважного становища» виступає залежність контрагента від іншої сторони в договорі, відсутність можливості заміни контрагента, наявність тривалих торгових відносин.

Так, з метою врегулювання потенційних конфліктів у Словаччині було прийнято закон «Про адміністративне регулювання роздрібних мереж» № 358/2003 від 4 липня 2003 року, націлений на регулювання методу оцінки та запобігання зловживанню економічною владою торговими мережами. Відповідно до ч. 6 ст. 3 названого закону зло-

вживання економічною владою прямо заборонено. Це зловживання визначається у законі як «відносини між оператором мережі та його постачальником, при яких торговельна перевага оператора мережі є наслідком його економічної сили і дозволяє оператору мережі вступати в договірні відносини з постачальником на значно вигідніших умовах, ніж він міг би досягти без такої торговельної переваги» [2].

З країн СНД заслуговує на увагу досвід регулювання Російської Федерації. Так, Федеральний закон РФ «Про основи державного регулювання торговельної діяльності в Російській Федерації» встановлює конкретні антимонопольні правила для господарюючих суб'єктів, які здійснюють торговельну діяльність, і господарюючих суб'єктів, які здійснюють поставки продовольчих товарів в торговельну мережу. Даний закон фактично забороняє створювати відносно постачальників товарів дискримінаційні умови, перешкоди для доступу на товарний ринок або виходу з товарного ринку, а також нав'язувати їм, серед інших, також умови про заборону на укладення договорів поставки з іншими господарюючими суб'єктами, які займаються подібною діяльністю, або на аналогічних або інших умовах; повернення постачальнику товарів, термін придатності на які встановлено понад тридцять днів, за винятком випадків, якщо повернення таких товарів допускається або передбачений законодавством.

Таким чином, використовуючи позитивний досвід зарубіжних країн щодо врегулювання відносин торговельних мереж та захисту від дискримінаційних договорів поставників як суб'єктів ринку оптової торгівлі, в Україні теж необхідно прийняти відповідні нормативно-правові акти, спрямовані на заборону створення з боку торговельних мереж дискримінаційних та невідповідних умов щодо постачальників, в тому числі: перешкоди для доступу на ринок оптової торгівлі або виходу з ринку інших суб'єктів господарювання; порушення встановленого порядку ціноутворення; нав'язування контрагенту умов про обмеження співпраці з конкурентами, про плату за право поставки або за зміну асортименту, про повернення непроданих товарів.

Необхідно передбачити, що включення суб'єктом господарювання, який здійснює торговельну діяльність на ринку оптової торгівлі,

в договір поставки товарів умов про вчинення суб'єктом господарювання необхідних дій, пов'язаних з наданням послуг з просування товарів, послуг з підготовки, обробки, пакування цих товарів, інших подібних послуг, або виконання (реалізація) такого договору у відповідній частині не допускається. При укладанні та (або) виконанні (реалізації) договору поставки забороняється примушування контрагента до укладення договору платного надання послуг (в тому числі з третіми особами), спрямованого на надання послуг з просування товарів, послуг з підготовки, обробки, пакування цих товарів, інших подібних послуг, а також інших договорів.

А також встановити відповідальність за порушення антимонопольних вимог у сфері торгівлі зі сторони не домінуючих господарюючих суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постачальників товарів захистять від дискримінації торгових мереж. URL: <https://review.uz/post/postavshikov-tovarov-zashityat-ot-diskriminatsii-torgoviyx-setey>.
2. Zákon zo 4 júla 2003 o obchodných reťazcoch. URL: https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/358/vyhlasene_znenie.html.

REFERENCES

1. Postachalnykiv tovariv zakhystiat vid dyskryminatsii torhovykh merezh. URL: <https://review.uz/post/postavshikov-tovarov-zashityat-ot-diskriminatsii-torgoviyx-setey> [in Ukrainian].
2. Zákon zo 4 júla 2003 o obchodných reťazcoch. URL: https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/358/vyhlasene_znenie.html. [in Slovak].